

ประสิทธิผลการปกครองคณะสงฆ์ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์*

EFFECTIVENESS OF THE SANGHA GOVERNANCE, HUA HIN DISTRICT

PRACHUAP KHIRI KHAN PROVINCE

เจ้าอธิการเดชพัทธ์ สนติกโร

Chiefmonk Techapat Santikaro

วัดเนินตะเคียน ประจวบคีรีขันธ์

Wat Noen Takhian, Prachuap Khiri Khan

E-mail: Techapat@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพทั่วไป 2) เปรียบเทียบความคิดเห็น และ 3) ศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะประสิทธิผลการปกครองคณะสงฆ์ ระบียบวิธีวิจัยเป็นการวิจัยแบบผสมวิธี โดยเชิงปริมาณใช้แบบสอบถาม เป็นเครื่องมือเก็บข้อมูลภาคสนามจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นพระสงฆ์ในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จำนวน 122 รูป วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้โดยหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทดสอบสมมติฐานโดยการทดสอบค่าที ค่าเอฟ วิเคราะห์ความแปรผันทางเดียว และในส่วนของงานวิจัยคุณภาพมีการวิเคราะห์เอกสาร และใช้แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลภาคสนามจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 7 รูปหรือคน และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท

ผลการวิจัย พบว่า 1) ประสิทธิผลการปกครองคณะสงฆ์ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก 2) พระสงฆ์ที่มีอายุ พรรษา ตำแหน่ง วุฒิ การศึกษานักธรรม และวุฒิการศึกษาสามัญ มีความคิดเห็นต่อประสิทธิผลการปกครองคณะสงฆ์ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมุติฐานการวิจัย 3) ปัญหา อุปสรรค คณะสงฆ์บางกลุ่มไม่สนับสนุน ไม่มีการจัดรูปแบบ ไม่ให้ความร่วมมือ บางรูปยังปรับตัวไม่เพียงพอ ไม่ให้ความสนใจในการรับสิ่งใหม่ ๆ ข้อเสนอแนะ ต้องมีการจัดทำแผนงาน อบรมให้ความรู้กับพระภิกษุสงฆ์ให้คำแนะนำปรับตัวกับสถานการณ์

คำสำคัญ: การปกครองคณะสงฆ์; ประสิทธิภาพ

*Received September 22, 2021; Revised April 19, 2022; Accepted April 19, 2022

Abstract

The research article objectives were: 1. To study the general condition, 2. To compare opinions, and 3. To study problems, obstacles, and recommendations for the effectiveness of Sangha governance. Research methodology was the mixed research methods. The quantitative method, questionnaires were used as a tool to collect field data from a sample group of monks at Hua Hin District. The data were analyzed by using frequency, percentage, mean, standard deviation. The hypothesis was tested by t-test, f-value, one-way variance analysis. The quality research section, there is an analysis of documents The interview form was also used as a tool to collect field data from 7 key informants or people and analyze the data with contextual content analysis techniques.

The results of the research were found that 1. The overall effectiveness of the Sangha administration at Hua Hin District, Prachuap Khiri Khan Province, was at a high level; and ordinary qualification, by overall, the opinions on the effectiveness of the Sangha administration at Hua Hin District, Prachuap Khiri Khan Province were not different. Therefore, the research hypothesis was rejected. 3. Problems and obstacles; some groups of Sangha did not support. There was not formatting and cooperating. Some monks were not adapted enough, not interested in accepting new things. Suggestions, plans need to be formulated. Training to educate monks, giving advice on adapting to the situation

Keywords: effectiveness; Sangha governance

บทนำ

ในการปกครองคณะสงฆ์ที่อำเภอหัวหินประจวบคีรีขันธ์ได้มีระบบการปกครองตามความในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 มีการบริหารการจัดการในการปกครองของพระสงฆ์ และคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย โดยอาศัยการใช้กฎหมาย หรืออำนาจของทางหน่วยงานรัฐมาเป็นหลักในการสนับสนุนเมื่อเกิดความไม่เป็นระเบียบเรียบร้อยขึ้นมาในหมู่หรือคณะสงฆ์ จนกลายเป็นเหตุให้การปกครองมีปัญหาขัดข้องในการบริหารการปกครอง ในสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ฯ พระองค์ทรงถวายช่วยจัดการระบบของการปกครองขึ้นมาเป็นครั้งแรกด้วยการตราพระราชบัญญัติของคณะสงฆ์รัตนโกสินทร์ และต่อมาในสมัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลได้ทรงตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2484 (กรมการศาสนา, 2542) ฉบับแรกนั้นก็เพื่อจัดการระบบการปกครองคณะสงฆ์ใหม่ ให้มีรูปแบบคล้ายกับการปกครองฝ่ายอาณาจักร จนมาถึงรัชกาลปัจจุบันได้ทรงตราพระราชบัญญัติ

คณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 และต่อมาใน พ.ศ. 2535 ได้ทรงตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 ซึ่งเป็นการแก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ให้อยู่ให้เหมาะสมยิ่งขึ้น พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ทั้งสองฉบับนี้ เป็นฉบับที่ให้อยู่ในปัจจุบันที่ถือว่าเป็นรูปแบบการจัดการการปกครองคณะสงฆ์ และเป็นหลักในการจัดระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ด้วย และต่อมาก็ได้กำหนดให้มีเถรสมาคมออกข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ (ถวิลวดี บุรีกุล และคณะ, 2550) และออกประกาศโดยไม่ขัดแย้งกับกฎหมาย และพระธรรมวินัย (พระมหาเดชา สังขรุ่งเรือง, 2558) การบริหารกิจการคณะสงฆ์ซึ่งมีความสำคัญในการสร้างความเข้มแข็ง และการดำรงอยู่อย่างมั่นคงของพระพุทธศาสนา เป็นการปกครองเพื่อบังคับบัญชาดูแล ผู้ใต้บังคับบัญชาให้อยู่ในความเรียบร้อยดีงาม ส่วนการบริหารจะเป็นไปเพื่อการบริหารจัดการที่จะประสบผลสำเร็จ ผู้บริหารควรยึดหลักธรรมาธิปไตยเป็นสำคัญ โดยผู้บริหารเองต้องประพฤติธรรม และใช้ธรรมเป็นหลักในการบริหารการปกครองคณะสงฆ์ และต้องคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้งพึงสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวมดังพุทธพจน์ที่ว่า “ถ้าเห็นจะได้ประโยชน์สุขที่ยิ่งใหญ่เพราะเสียสละประโยชน์สุขเล็กน้อย บุคคลควรสละประโยชน์สุขเล็กน้อย เพื่อเห็นแก่ประโยชน์สุขที่ยิ่งใหญ่” (ขุ.ธ. 25/53)

เนื่องจากปัจจุบันในการปกครองของคณะสงฆ์มีระบบการปกครองแบบธรรมาธิปไตยในการปกครองทำให้ผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาทำตามได้อย่างเป็นระเบียบมีระบบการดำเนินงานการทั้งภายในวัด ภายในตำบล ภายในอำเภอ และภายในจังหวัด ทำให้การปกครองเป็นไปอย่างดี ความสำคัญของพระราชบัญญัติ สมควรให้สมเด็จพระสังฆราชสกลมหาสังฆปริณายกทรงบัญชาทางมหาเถรสมาคม ตามอำนาจกฎหมาย และพระธรรมวินัย เพื่อให้กิจการของคณะสงฆ์มีความเป็นเอกภาพการพัฒนาคณะสงฆ์ในเขตปกครอง เพื่อเป็นการบูรณาการ เพื่อตอบสนองต่อปัญหาในสถานการณ์ปัจจุบัน พระสงฆ์ยุคโลกาภิวัตน์ควรมีบทบาทอย่างกว้างขวางในด้านการแก้ไขและพัฒนาสังคม แต่กระนั้นพระสงฆ์ต้องรู้ และเข้าใจหลักธรรมอย่างลึกซึ้งเป็นผู้เคร่งครัดในวัตรปฏิบัติที่ถูกต้องอย่างสม่ำเสมอด้วย พระสงฆ์ จึงเป็นสัญลักษณ์ของพระพุทธศาสนา และเป็นทีเคารพของพุทธศาสนิกชนตลอดมา ซึ่งเป็นกลุ่มของสังคมที่มี ข้อปฏิบัติที่เคร่งครัดกว่าคนในสังคมอื่น ๆ หรืออาจเรียกได้ว่าเป็น ผู้นำจิตวิญญาณอย่างไม่เป็นทางการของคณะสงฆ์ เนื่องจากพระสงฆ์ได้รับการยกขึ้นเป็นองค์กรชั้นพิเศษในกลุ่มทั่วไป และอาจมองได้ว่าบุคคลในคณะแม้กลุ่มชุมชนศาสนาอื่นยังให้ความนับถือเนื่องจากเห็นข้อวัตรปฏิบัติของพระสงฆ์ที่ได้ให้กับสังคมต่าง ๆ พระสงฆ์ได้มีการสืบทอดการปฏิบัติต่อ ๆ กันมาแม้จะเป็นเวลานานถึง 2563 ปี (จริง ๆ แล้วสังฆะเกิดขึ้นในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 8 หลังจากโกณฑัญญพราหมณ์ได้ดวงตาเห็นธรรมแล้ว ข้อบวช และเมื่อปัญจวัคคีย์ท่านอื่น ๆ ได้ดวงตาเห็นธรรมและขอบวชเป็นพระภิกษุ คำว่า สงฆ์ ตามพระวินัยที่หมายถึงพระภิกษุ 4 รูปก็เกิดขึ้น ความจริงแล้วชุมชนเกิดในสมัยที่พระพุทธเจ้าทรงมีพระชนม์ชีพอยู่ การนับ พ.ศ. นับหลังจากที่พระพุทธเจ้าปรินิพพานแล้ว สังคมสงฆ์เกิดหลังจากที่พระพุทธเจ้าปรินิพพานแล้วก็ตาม แต่ก็ยังคงปฏิบัติสม่ำเสมอในกิจต่าง ๆ ที่ควรปฏิบัติ ประกอบกับยังได้ช่วยจรรโลงสังคม ให้มีความสงบรู้จักสร้างความดีละความชั่ว รู้จักความพอดี

รู้จักแนวทางในการดำเนินชีวิต และที่สำคัญที่สุด คือ ให้สังคมรู้จักคำว่าให้อภัยแก่กันและกันสืบมาถึงปัจจุบัน สังคมไทยและสังคมโลกต่างก็มีแนวทางพระพุทธศาสนาโดยมีพระสงฆ์เป็นผู้นำและปฏิบัตินำสังคมตลอดเรื่อยมา วัดและพระสงฆ์มีบทบาทที่สำคัญแก่ประชาชนและสังคมมายาวนาน ไม่ว่าจะเป็นสถานที่ให้การศึกษาการอาชีพ การรักษาโรค การพิจารณาตัดสินคดีความต่าง ๆ การให้คำแนะนำสั่งสอนสร้างความเข้มแข็งทางด้านจิตใจ เป็นสถานที่พักผ่อน และปฏิบัติธรรมรวมทั้งการทำกิจกรรมอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องที่รวมอยู่ในวัด ต่อบทบาทดังกล่าวได้ลดน้อยลงตามสภาพความเจริญ และการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจสังคมการเมือง มีการแบ่งความรับผิดชอบ กิจกรรมบางอย่างที่วัดเคยมีบทบาทออกไป เช่น การศึกษาการรักษาพยาบาล ประกอบกับวิถีชีวิตของประชาชนที่ได้รับเอาอารยธรรมของชาวตะวันตกมากขึ้น

ในเขตการปกครองของคณะสงฆ์อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ปัจจุบันมีพระครูวิจิตรธรรมวิรัช (บุญเลิศ ปญฺญาวุโธ), ดร. ได้ดำรงตำแหน่งเป็นเจ้าคณะอำเภอหัวหิน ได้ปกครองเจ้าคณะตำบลจำนวน 7 ตำบล โดยมีตำบลหัวหินเขต 1 ตำบลหัวหินเขต 2 ตำบลหนองพลับเขต 1 ตำบลหนองพลับเขต 2 ตำบลหนองแก ตำบลหินเหล็กไฟ ตำบลทับใต้ มีวัดในการปกครองทั้งหมด 48 วัด ที่พัทสงฆ์ 38 ที่พัทสงฆ์ มีอะไรก็ตามหากพิจารณาในการปกครองคณะสงฆ์อำเภอหัวหิน จะพบว่า มีปัญหามากมายหลายประการอาทิ (1) ผู้ปกครองคณะสงฆ์แต่ละระดับชั้นขาดการออกไปเยี่ยมเยียนดูแลให้คำปรึกษาทำนุบำรุงให้ขวัญกำลังใจแก่ผู้ใต้ปกครองในสังกัดหรือเขตปกครองของตน การปฏิบัติปัจจุบันเพียงพอให้ผู้ได้บังคับบัญชาประสบปัญหาแล้วจึงจะลงพื้นที่มาสะสางปัญหานั้น ๆ ดังนั้นผู้บังคับบัญชาจึงไม่เข้าใจปัญหาโดยถ่องแท้เนื่องจากการความเข้าใจในสถานการณ์ของพื้นที่นั้น ๆ ในการปกครองของตนเอง (2) ระเบียบการปกครองกฎของแต่ละวัดออกโดยผู้ปกครองเพียงผู้เดียวภายในวัดไม่มีการประชุมปรึกษาหารือกับผู้ใต้ปกครอง (3) การร่วมประชุมมีน้อย การประชุมพบปะปรึกษาหารือกิจการคณะสงฆ์มีน้อยไม่เพียงพอไม่ทันกับสถานการณ์ปัญหาที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน ฉะนั้นหากมีการบูรณาการการปกครองคณะสงฆ์ให้มีประสิทธิภาพ จะทำให้ปัญหาที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับการปกครองคณะสงฆ์ลดลง ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้ทำวิจัยเรื่อง ประสิทธิภาพการปกครองคณะสงฆ์ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพประสิทธิผลการปกครองคณะสงฆ์ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์
2. เพื่อเปรียบเทียบประสิทธิผลการปกครองคณะสงฆ์ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์
3. เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะประสิทธิผลการปกครองคณะสงฆ์ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

วิธีดำเนินงานวิจัย

รูปแบบการวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี ระเบียบวิธีวิจัยเป็นการวิจัยแบบผสมวิธี โดยในส่วนของงานวิจัยเชิงปริมาณใช้แบบสอบถาม เป็นเครื่องมือเก็บข้อมูลภาคสนามจากพระสงฆ์ในเขตอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ทั้งสิ้น 175 รูป ทำการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นพระสงฆ์ในอำเภอหัวหิน จำนวน 122 รูป วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้โดยหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทดสอบสมมติฐานโดยการทดสอบค่าที ค่าเอฟ วิเคราะห์ความแปรผันทางเดียว และในส่วนของงานวิจัยคุณภาพมีการวิเคราะห์เอกสาร และใช้แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลภาคสนามจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 7 รูปหรือคน และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาสภาพประสิทธิผลการปกครองคณะสงฆ์ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และความคิดเห็นที่มีต่อประสิทธิผลการปกครองคณะสงฆ์ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยภาพรวม

(n = 122)

ที่	ประสิทธิผลการปกครองคณะสงฆ์ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์	ระดับความคิด		
		$\bar{X}$	S.D	แปลผล
1	ด้านความสามารถ	3.54	0.747	มาก
2	ด้านประสิทธิภาพ	3.46	0.784	ปานกลาง
3	ด้านความพึงพอใจ	3.56	0.699	มาก
4	ด้านการปรับตัว	3.59	0.611	มาก
5	ด้านการพัฒนา	3.72	0.626	มาก
	ภาพรวม	3.57	0.584	มาก

การวัดผลประสิทธิภาพของผู้บริหารคณะสงฆ์ ความพึงพอใจข้อ 3 ไม่น่าจะเกี่ยวข้องกับเรื่องนี้ เพราะเป็นเรื่องของการวัดความพึงพอใจ ไม่ใช่การประเมินประสิทธิผลจากการบริหารงาน เห็นมีอยู่ในส่วนของการอภิปรายว่า ข้อนี้ คือ ด้านการจัดองค์กร ควรเปลี่ยนให้ชัดเจน

จากตารางที่ 1 พบว่า ประสิทธิผลการปกครองคณะสงฆ์ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.57 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านการพัฒนา อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.72 ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ด้านประสิทธิภาพ อยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.46

2. ผลการเปรียบเทียบประสิทธิผลการปกครองคณะสงฆ์ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

ตารางที่ 2 สรุปผลการเปรียบเทียบประสิทธิภาพการปกครองคณะสงฆ์ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

ปัจจัยส่วนบุคคล	t-test	F-test	Sig.	ผลการทดสอบสมมติฐาน	
				ยอมรับ	ปฏิเสธ
อายุ	-	1.679	0.175	-	✓
พรรษา	-	0.027	0.973	-	✓
ตำแหน่ง	-0.256	-	0.798	-	✓
วุฒิการศึกษานักธรรม	-	0.124	0.884	-	✓
วุฒิการศึกษาสามัญ	-	0.014	0.986	-	✓

จากตารางที่ 2 ปัจจัยส่วนบุคคลของพระสงฆ์ ได้แก่ อายุ พรรษา ตำแหน่ง วุฒิการศึกษานักธรรม และวุฒิการศึกษาสามัญ มีผลให้ความคิดเห็นที่มีต่อประสิทธิภาพการปกครองคณะสงฆ์ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย

3. ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะสำหรับความเห็นต่อประสิทธิภาพการปกครองคณะสงฆ์ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

ตารางที่ 3 สรุปปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะประสิทธิภาพการปกครองคณะสงฆ์ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

ด้าน	ปัญหา อุปสรรค	ข้อเสนอแนะ
1. ด้านความสามารถ	คณะสงฆ์ในอำเภอหัวหินบางกลุ่มไม่สนับสนุนให้พระภิกษุผู้มีความสามารถได้ออกมาทำหน้าที่	ควรให้พระภิกษุสงฆ์ในหมู่คณะสงฆ์ในอำเภอหัวหินผู้มีความสามารถได้รับตำแหน่งหน้าที่ในการทำและการดำเนินการกิจการคณะสงฆ์
2. ด้านประสิทธิภาพ	ไม่มีการจัดรูปแบบในการวางแผนงานบางคณะในอำเภอหัวหิน	จะต้องมีการจัดทำแผนงานร่วมกันทำให้การดำเนินงานกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอหัวหินในระบบการปกครองเป็นไปได้อย่างดี
3. ด้านความพึงพอใจ	บางคณะในหัวหินไม่ให้ความร่วมมือในการจัดกิจกรรมและการให้ความร่วมมือในหมู่คณะ	พระภิกษุสงฆ์ควรแสดงให้เห็นถึงข้อดีในการปกครองแบบประชาธิปไตยหรือการเอื้อเฟื้อต่อพระธรรมวินัยให้บางคณะได้เห็นทำให้เกิดความสามัคคีในหมู่คณะ
4. ด้านการปรับตัว	พระภิกษุบางรูปยังปรับตัวในระบบการปกครองหรือแบบแผนในการดำเนินงานในกิจการคณะสงฆ์ยังไม่เพียงพอ	จะต้องจัดอบรมให้ความรู้กับพระภิกษุสงฆ์ให้คำแนะนำปรับตัวกับสถานการณ์ในปัจจุบันในระบบแบบแผนในการปกครองจะทำให้คณะสงฆ์เกิดความเจริญก้าวหน้าต่อไป
5. ด้านการพัฒนา	พระภิกษุสงฆ์ในคณะของอำเภอหัวหินบางรูปไม่ให้ความสนใจในการรับสิ่งใหม่ๆ	จะต้องชี้ให้เห็นถึงความสำคัญต่อการพัฒนาไม่ว่าจะเป็นการเรียนการร่วมมือปฏิบัติงานมองเห็นข้อดีในการร่วมมือกันจะทำให้คณะสงฆ์หรือหมู่คณะสงฆ์ดำเนินไปข้างหน้าเป็นระเบียบแบบแผนไปพร้อมกัน

จากตารางที่ 3 พบว่า ปัญหา อุปสรรคของประสิทธิภาพการปกครองคณะสงฆ์ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ได้แก่ คณะสงฆ์ในอำเภอหัวหินบางกลุ่มไม่สนับสนุนให้พระภิกษุผู้มีความสามารถได้ออกมาทำหน้าที่ ไม่มีการจัดรูปแบบในการวางแผนงาน บางคณะในอำเภอหัว

หิน ไม่ให้ความร่วมมือในการจัดกิจกรรมและการให้ความร่วมมือในหมู่คณะ พระภิกษุบางรูปยังปรับตัวในระบบการปกครองหรือแบบแผนในการดำเนินงานในกิจการคณะสงฆ์ยังไม่เพียงพอ พระภิกษุสงฆ์ในคณะของอำเภอหัวหินบางรูปไม่ให้ความสนใจในการรับสิ่งใหม่ ๆ ข้อเสนอแนะควรให้พระภิกษุสงฆ์ในหมู่คณะสงฆ์ในอำเภอหัวหินผู้มีความสามารถได้รับตำแหน่งหน้าที่ในการทำและการดำเนินการกิจการคณะสงฆ์ จะต้องมีการจัดทำแผนงานร่วมกัน ทำให้การดำเนินงานกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอหัวหินในระบบการปกครองเป็นไปด้วยดี พระภิกษุสงฆ์ควรแสดงให้เห็นถึงข้อดีในการปกครองแบบประชาธิปไตยหรือการเอื้อเฟื้อต่อพระธรรมวินัย ให้บางคณะได้เห็นทำให้เกิดความสามัคคีในหมู่คณะ จะต้องจัดอบรมให้ความรู้กับพระภิกษุสงฆ์ ให้คำแนะนำปรับตัวกับสถานการณ์ในปัจจุบันในระบบแบบแผนในการปกครอง จะทำให้คณะสงฆ์เกิดความเจริญก้าวหน้าต่อไป จะต้องชี้ให้เห็นถึงความสำคัญต่อการพัฒนาไม่ว่าจะเป็นการเรียนรู้การร่วมมือปฏิบัติงาน มองเห็นข้อดีในการร่วมมือกันจะทำให้คณะสงฆ์หรือหมู่คณะสงฆ์ดำเนินไปข้างหน้าเป็นระเบียบแบบแผนไปพร้อมกัน

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยประสิทธิผลการปกครองคณะสงฆ์ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ดังนี้

1. เพื่อศึกษาสภาพประสิทธิผลการปกครองคณะสงฆ์ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

จากผลการวิจัยพบว่า โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่าการปกครองคณะสงฆ์ในอำเภอหัวหินจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ มีศักยภาพในการแสดงออกจากการแบบสอบถามทั้งแบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ โดยมีทัศนคติเห็นไปในทางเดียวกัน ส่งผลต่อการประพฤติปฏิบัติในการดำเนินงานวิจัยประสิทธิผลการปกครองคณะสงฆ์อำเภอหัวหินจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยรู้หน้าที่จัดสรรแบบแผนการดำเนินการกับองค์ความรู้ ให้โอกาสสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ ในการจัดกิจกรรมคณะสงฆ์ให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน โดยสงเคราะห์อนุเคราะห์ให้เป็นแบบประชาธิปไตยปกครองแบบพอปกครองลูกให้ความช่วยเหลืออนุเคราะห์ซึ่งกันและกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระจอม จารุณโณ (2557) เรื่อง ประสิทธิภาพของผู้บริหารในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านม่วงอำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระธีรพงษ์ ธีรปัญญา (2557) เรื่อง ประสิทธิภาพในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบล อำเภอชะอวด จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า บุคคลมีความเห็นโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

ด้านความสามารถ อยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่า ประสิทธิภาพการปกครองคณะสงฆ์อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ พระสงฆ์ปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่างที่ดีเป็นภาวะผู้นำแก่พระภิกษุสามเณรใต้ปกครอง พระสงฆ์เป็นผู้ใฝ่ศึกษาหาความรู้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระธวัชชัย จารุณโม (ศรีสุข) (2553) เรื่อง ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์กรณีศึกษา

ในอำเภอหนองแขงจังหวัดสระบุรี พบว่า คณะสงฆ์ยังขาดงบประมาณในการพัฒนาในด้านต่าง ๆ หลายเรื่องโดยเฉพาะเรื่องการศึกษา ขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ จะเห็นได้ว่าการศึกษาคือความรู้เป็นสิ่งที่พระสงฆ์ควรมุ่งใจใฝ่ศึกษา เพื่อช่วยยกระดับความรู้ความสามารถในตน เพื่อส่งผลต่อการปกครองทางคณะสงฆ์อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

ด้านประสิทธิภาพ อยู่ในระดับปานกลาง ในองค์กรคณะสงฆ์อำเภอหัวหิน สร้างนวัตกรรมในองค์กรให้พระภิกษุผู้มีความสามารถ เลือกลำดับหน้าที่ปฏิบัติงานให้เหมาะสมกับงานของคณะสงฆ์โดยแต่ละด้านของการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ของอำเภอหัวหิน โดยเลือกบุคลากรในองค์กรที่เห็นความสามารถจะสร้างผลงาน ร่วมทีมเพื่อสร้างความเป็นปึกแผ่นเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในหมู่คณะสงฆ์ การดำเนินการในการบริหารจัดการบุคลากรหรือพระสงฆ์ ที่จะเข้ามาขับเคลื่อนหน่วยงานของคณะสงฆ์ในอำเภอหัวหิน จะต้องยึดหลักคุณธรรมทำงานด้วยความตั้งใจ ทำงานด้วยความสามารถ ยอมรับเพิ่มประสิทธิภาพให้ตนเองอยู่ตลอดเวลา ยึดเหนี่ยวระเบียบคำสั่งข้อบังคับเพื่อสร้างชิ้นงานอย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้คณะสงฆ์เข้มแข็ง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ภาคิน สีสุวรรณ (2560) เรื่อง การพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจสถานีตำรวจภูธรนนทบุรี ตามหลักสูตรพุทธบูรณาการ พบว่ามีความเหมาะสมจะต้องมีการเพิ่มเรื่องความเป็นอยู่ ต้องมีการสำรวจข้อมูลก่อนว่าเพียงพอและการตอบสนองของเจ้าหน้าที่ตำรวจ ถ้ามี รู้ว่าไม่เพียงพอจะต้องจัดหาหรือสร้างเพิ่มสำนักงานตำรวจแห่งชาติมีความพยายามที่จะสร้างและพัฒนาให้เพียงพอ เพื่อตอบสนองของราชการตำรวจ โดยเฉพาะราชการตำรวจก็มีความเพียรพยายามอยู่ ถ้ายกระดับก็ต้องยกระดับคุณภาพ ยกระดับเลือกกระบวนการบริหารจัดการ ถ้ามีคุณภาพอยู่ อาศัยเครื่องมือให้ถูก เป็นมาตรฐานระบบบริหารจัดการคุณภาพ จะทำให้ปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างสวยงาม

ด้านความพอใจ อยู่ในระดับมาก การปกครองให้เกิดประสิทธิผลในระบอบการบริหารกิจการคณะสงฆ์อำเภอหัวหิน ในด้านความพอใจของการจัดองค์กรคณะสงฆ์ พระสงฆ์มีการวางแผนวางระเบียบการปกครองพระภิกษุสงฆ์ที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัยและสอดคล้องกับพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พระสงฆ์ได้มีการประชุมลงมติกิจกรรมที่เกี่ยวกับความผิดตามพระธรรมวินัยและพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ทำให้พระสงฆ์ในเขตอำเภอหัวหินเกิดความพึงพอใจที่ทางฝ่ายปกครองเห็นความสำคัญต่อพระธรรมวินัยเป็นหลัก ไม่ว่าจะเป็นการวางแผนวางระเบียบก็ต้องสอดคล้องกับพระธรรมวินัย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูพิพิธพัฒนโสภณ (สุบิน สุขเมธ) (2558) เรื่อง รูปแบบการพัฒนาการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักการบริหารนิยธรรมในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 2 พบว่า รูปแบบการพัฒนาการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักการบริหารนิยธรรมในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 2 มีการส่งเสริมให้มีความเข้มงวดกวดขันในพระวินัยตลอดทั้งกฎและระเบียบ และระเบียบกฎหมายบ้านเมืองที่สอดคล้องโดยให้ยึดปฏิบัติต่อตนเองและผู้อื่น หากมีเหตุการณ์เกิดขึ้นก็ให้มีการผ่อนผันอนุโลมอาศัยหลักพรหมวิหารธรรมและพระวินัยเป็นที่ตั้งไม่ให้

มีการตัดสินใจด้วยอำนาจแห่งอคติ แต่ให้คำนึงถึงความถูกต้องและเหมาะสมตามพุทธบัญญัติโดยใช้วิธีการเข้มงวด กวดขัน ผ่อนผัน และอนุโลมตามลำดับตามสถานการณ์ต่าง ๆ

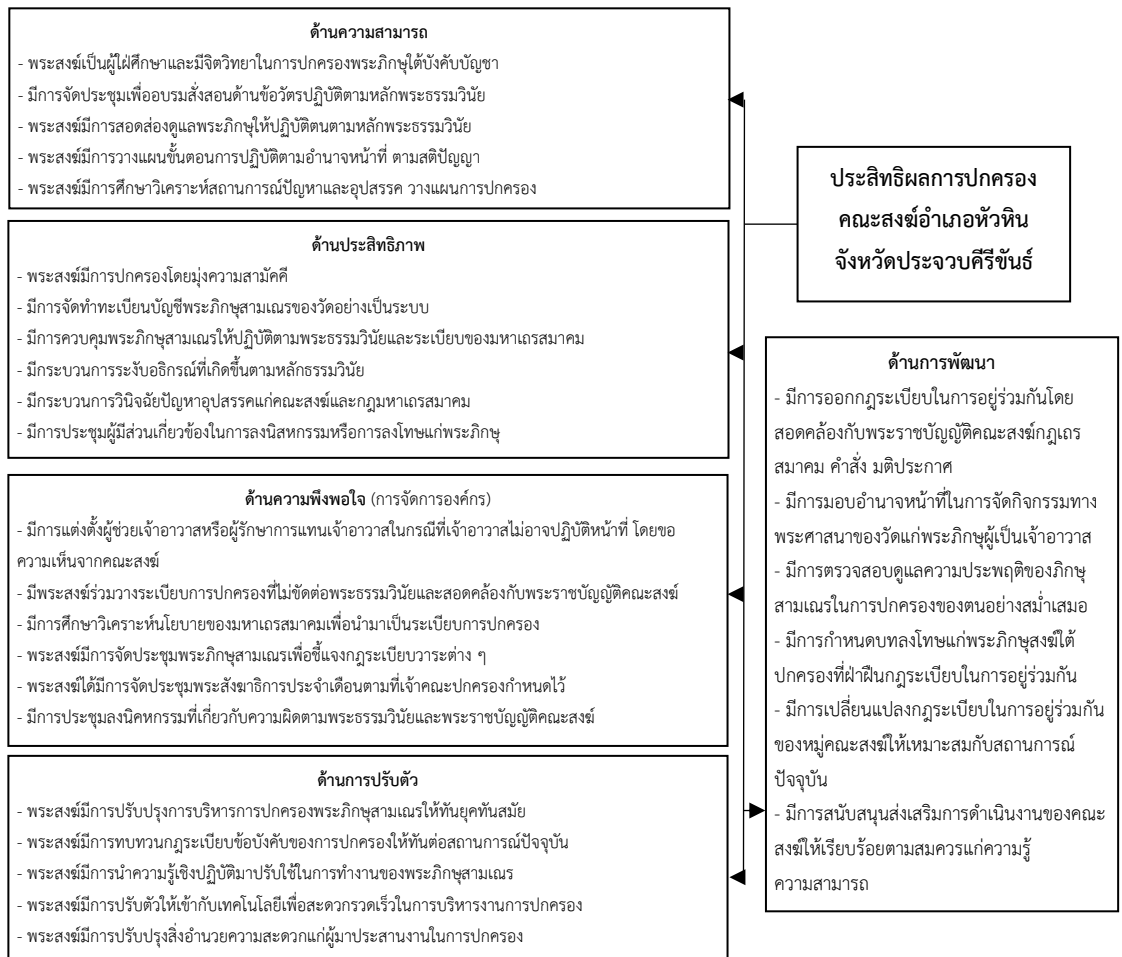
ด้านการปรับตัวอยู่ในระดับมาก พระสงฆ์มีการปรับปรุงการบริหารการปกครอง พระภิกษุสามเณรให้ทันยุคทันสมัย พระสงฆ์มีการทบทวนกฎระเบียบข้อบังคับของการปกครองให้ทันต่อสถานการณ์ปัจจุบัน พระสงฆ์มีการนำความรู้เชิงปฏิบัติมาปรับใช้ในการทำงานของพระภิกษุสามเณร พระสงฆ์มีการปรับตัวให้เข้ากับเทคโนโลยีสมัยใหม่เพื่อสะดวกรวดเร็วในการบริหารงานการปกครอง พระสงฆ์มีการปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกแก่ผู้มาประสานงานในการปกครอง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูปลัดอาทิตย อดุลเวที (2546) เรื่อง การศึกษาแนวคิดและวิธีการปกครองคณะสงฆ์ของพระเทพโสภณ (ประยูร ธมมจิตโต) : ศึกษาเฉพาะกรณี พระสังฆาธิการเขตปกครองภาค 2 พบว่า การปกครองคณะสงฆ์ในสมัยพุทธกาล นอกจากพระธรรมวินัยที่พระองค์ทรงบัญญัติไว้แล้ว ภายหลังพุทธกาลการบริหารปกครองคณะสงฆ์ยังยึดพระธรรมวินัยเป็นหลัก แต่มีรูปแบบการบริหารปกครองที่สอดคล้องกับของฝ่ายบ้านเมืองในยุคสมัยนั้น ๆ ปัจจุบันนี้ การปกครองคณะสงฆ์ไทยนอกจากจะยึดหลักพระธรรมวินัยแล้ว ยังอิงอาศัยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ และมติเถรสมาคม ในการสนับสนุนส่งเสริมการบริหารคณะสงฆ์ให้เกิดความเรียบร้อยดีงามในหมู่คณะสงฆ์และป้องกันภัยอันตรายจากภายนอกที่จะเกิดขึ้นกับองค์กรคณะสงฆ์ ซึ่งจะเห็นได้ว่าทางคณะสงฆ์มีการปรับตัวเพื่อให้เข้ากับยุคสมัยนั้น

ด้านการพัฒนา อยู่ในระดับมาก พระสงฆ์ได้มีการออกกฎระเบียบในการอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะโดยสอดคล้องกับพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ กฎเถรสมาคมข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ และพระราชบัญญัติสมเด็จพระสังฆราช และพระสงฆ์ได้มีการเปลี่ยนแปลงกฎระเบียบในการอยู่ร่วมกันของหมู่คณะสงฆ์ให้เหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบันอยู่ตลอดเวลา และส่งเสริมพระสงฆ์ที่มีความรู้ความสามารถนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อกิจการคณะสงฆ์เป็นการตอบแทนตอบสนองงานของผู้บังคับบัญชา ซึ่งการที่พระสงฆ์จะออกกฎระเบียบการอยู่ร่วมกันได้นั้น จะต้องมีการมีพระสงฆ์ที่เป็นพระเถระ พระสงฆ์ฝ่ายปกครอง รวมถึงพระสงฆ์ที่รุ่นใหม่มาร่วมกันวางแผนและพัฒนาการออกกฎระเบียบ เพื่อให้การปกครองทางคณะสงฆ์พัฒนาต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูสมุทรประภากร (เฉลิม ปภังกร) (2555) เรื่อง ประสิทธิภาพการบริหารจัดการด้านการปกครองของพระสังฆาธิการอำเภอบางคนที่ จังหวัดสมุทรสงคราม พบว่า ด้านบริหารควรทำงานอย่างบูรณาการโดยให้บุคลากรรุ่นใหม่ได้มีส่วนร่วม

2. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นที่มีต่อประสิทธิภาพการปกครองคณะสงฆ์ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ด้านอายุ พรรษา ตำแหน่ง วุฒิการศึกษานักธรรม และวุฒิการศึกษาสามัญ ต่างกันมีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการปกครองคณะสงฆ์ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูสังวรสาธุวัตร (สำรวย ส่วโร) (2555) เรื่อง

“บทบาทของพระสังฆาธิการด้านการปกครองคณะสงฆ์ อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม” จากผลการศึกษาพบว่าบทบาทของพระสังฆาธิการด้านการปกครองอำเภอนครชัยศรีจังหวัดนครปฐมพบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสังฆาธิการด้านการปกครองคณะสงฆ์ โดยการเปรียบเทียบบทบาทของพัฒนาการด้านการปกครอง โดยผลการเปรียบเทียบบทบาทของพัฒนาการด้านการปกครองอำเภอนครชัยศรีจังหวัดนครปฐม ทดสอบสมมติฐานโดยวิเคราะห์ความแตกต่างตัวแปรว่า พบว่า อายุ จำนวนพรรษา วุฒิการศึกษาทางธรรม วุฒิการศึกษาทางบาลี และวุฒิการศึกษาทางสามัญ ของอำเภอนครชัยศรีจังหวัดนครปฐมไม่มีความแตกต่างจึงเป็นปฏิเสธสมมติฐานทุกข้อที่ตั้งไว้

องค์ความรู้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัยประสิทธิผลการปกครองคณะสงฆ์ อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม

องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัยประสิทธิผลการปกครองคณะสงฆ์ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ดังนี้

ด้านความสามารถ มีแนวทางการส่งเสริมประสิทธิผลการปกครอง คือ พระสงฆ์เป็นผู้เฝ้าศึกษาและมีจิตวิทยาในการปกครองพระภิกษุได้บังคับบัญชา มีการจัดประชุมเพื่ออบรมสั่งสอน

ด้านข้อวัตรปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัย พระสงฆ์มีการสอดส่องดูแลพระภิกษุให้ปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัย พระสงฆ์มีการวางแผนขั้นตอนการปฏิบัติตามอำนาจหน้าที่ตามสติปัญญา พระสงฆ์มีการศึกษาวิเคราะห์สถานการณ์ปัญหาและอุปสรรค วางแผนการปกครอง

ด้านประสิทธิภาพ มีแนวทางการส่งเสริมประสิทธิผลการปกครอง คือ พระสงฆ์มีการปกครองโดยมุ่งความสามัคคี มีการจัดทำทะเบียนบัญชีพระภิกษุสามเณรของวัดอย่างเป็นระบบ มีการควบคุมพระภิกษุสามเณรให้ปฏิบัติตามพระธรรมวินัยและระเบียบของมหาเถรสมาคม มีกระบวนการระงับข้อพิพาทที่เกิดขึ้นตามหลักพระธรรมวินัย มีกระบวนการวินิจฉัยปัญหาอุปสรรคแก่คณะสงฆ์และภิกษุสามเณร มีการประชุมผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการลงนิคหกรรมหรือการลงโทษแก่พระภิกษุ

ด้านความพึงพอใจ มีแนวทางการส่งเสริมประสิทธิผลการปกครอง คือ มีการแต่งตั้งผู้ช่วยเจ้าอาวาสหรือผู้รักษาการแทนเจ้าอาวาสในกรณีที่เจ้าอาวาสไม่อาจปฏิบัติหน้าที่โดยขอความเห็นจากคณะสงฆ์ มีพระสงฆ์ร่วมวางแผนการปกครองที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัยและสอดคล้องกับพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ มีการศึกษาวิเคราะห์นโยบายของมหาเถรสมาคมเพื่อนำมาเป็นระเบียบการปกครอง พระสงฆ์มีการจัดประชุมพระภิกษุสามเณรเพื่อชี้แจงกฎระเบียบวาระต่าง ๆ พระสงฆ์ได้มีการจัดประชุมพระสังฆาธิการประจำเดือน ตามที่เจ้าคณะปกครองกำหนดไว้ และมีการประชุมลงนิคหกรรมที่เกี่ยวกับความผิดตามพระธรรมวินัยและพระราชบัญญัติคณะสงฆ์

ด้านการปรับตัว มีแนวทางการส่งเสริมประสิทธิผลการปกครอง คือ พระสงฆ์มีการปรับปรุงการบริหารการปกครองพระภิกษุสามเณรให้ทันยุคทันสมัย พระสงฆ์มีการทบทวนกฎระเบียบข้อบังคับของการปกครองให้ทันต่อสถานการณ์ปัจจุบัน พระสงฆ์มีการนำความรู้เชิงปฏิบัติมาปรับใช้ในการทำงานของพระภิกษุสามเณร พระสงฆ์มีการปรับตัวให้เข้ากับเทคโนโลยีเพื่อสะดวกรวดเร็วในการบริหารงานการปกครอง และพระสงฆ์มีการปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกแก่ผู้มาประสานงานในการปกครอง

ด้านการพัฒนา มีแนวทางการส่งเสริมประสิทธิผลการปกครอง คือ มีการออกกฎระเบียบในการอยู่ร่วมกันโดยสอดคล้องกับพระราชบัญญัติคณะสงฆ์เถรสมาคม คำสั่ง มติ ประกาศ มีการมอบอำนาจหน้าที่ในการจัดกิจกรรมทางพระศาสนาของวัดแก่พระภิกษุผู้เป็นเจ้าอาวาส มีการตรวจสอบดูแลความประพฤติของภิกษุสามเณรในการปกครองของตนอย่างสม่ำเสมอ มีการกำหนดบทลงโทษแก่พระภิกษุสงฆ์ที่ปกครองที่ฝ่าฝืนกฎระเบียบในการอยู่

ร่วมกัน มีการเปลี่ยนแปลงกฎระเบียบในการอยู่ร่วมกันของหมู่คณะสงฆ์ให้เหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบัน และมีการสนับสนุนส่งเสริมการดำเนินงานของคณะสงฆ์ให้เรียบร้อยตามสมควรแก่ความรู้ความสามารถ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. จัดอบรมให้ความรู้กับพระภิกษุสงฆ์ ให้คำแนะนำปรับตัวกับสถานการณ์ในปัจจุบันในระบอบแบบแผนในการปกครองจะทำให้คณะสงฆ์เกิดความเจริญก้าวหน้าต่อไป
2. ควรให้พระภิกษุสงฆ์ในหมู่คณะสงฆ์ในอำเภอหัวหินผู้มีความสามารถได้รับตำแหน่งหน้าที่ในการทำและการดำเนินการกิจการคณะสงฆ์
3. ควรแสดงให้เห็นถึงข้อดีในการปกครองแบบประชาธิปไตยหรือการเอื้อเฟื้อต่อพระธรรมวินัย ให้บางคณะได้เห็นทำให้เกิดความสามัคคีในหมู่คณะ
4. มีการจัดทำแผนงานร่วมกันทำให้การดำเนินงานกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอหัวหินในระบบการปกครองเป็นไปได้อย่างดี
5. จะต้องชี้ให้เห็นถึงความสำคัญต่อ(ของ)การพัฒนาไม่ว่าจะเป็นการเรียน การร่วมมือปฏิบัติงาน มองเห็นข้อดีในการร่วมมือกันจะทำให้คณะสงฆ์หรือหมู่คณะสงฆ์ดำเนินไปข้างหน้าเป็นระเบียบแบบแผนไปพร้อมกัน

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ในการวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาเกี่ยวกับ “ประสิทธิผลการปกครองคณะสงฆ์ในยุคโลกาภิวัตน์” ในพื้นที่จังหวัดอื่นให้เห็นถึงศักยภาพของพระนักเผยแผ่ จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และปัญหาอุปสรรค

เอกสารอ้างอิง

- กรมการศาสนา. (2542). *ข้อมูลพื้นฐานด้านการศาสนา*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.
- ถวิลวดี บุรีกุล และคณะ. (2550). *วัดระดับการบริหารจัดการที่ดี*. นนทบุรี: สถาบันพระปกเกล้า.
- พระครูปลัดอาทิตย อดตเวที. (2546) *การศึกษาแนวคิดและวิธีการปกครองคณะสงฆ์ของพระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต): ศึกษาเฉพาะกรณีพระสังฆาธิการในเขตปกครองภาค 2 (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ)* พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูพิพิธพัฒนโสภณ (สุบิน สุขเมโธ). (2558). *รูปแบบการพัฒนาการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอปริหานิยธรรมในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 2 (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ)*. พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- พระครูสมุทรประภากร (เฉลิม ปงกโร). (2555). *ประสิทธิภาพการบริหารจัดการด้านการปกครองของพระสังฆาธิการอำเภอบางคนที่ จังหวัดสมุทรสงคราม* (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์ มหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ) พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูสังวรสาธุวัตร (สำรวย ส่วโร). (2555). *บทบาทของพระสังฆาธิการด้านการปกครองคณะสงฆ์ อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม* (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์ มหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ) พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระจอม จารุณโณ. (2557). *ประสิทธิผลของผู้บริหารในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านม่วง อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี* (วิทยานิพนธ์ สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธีระพงศ์ ธีรปญโญ. (2557). *ประสิทธิผลในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดนครราชสีมา* (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาเดชา สังขรุ่งเรือง. (2558) *ประสิทธิภาพการบริหารคณะสงฆ์: กรณีศึกษาคณะสงฆ์ในอำเภอเมืองกาญจนบุรี จังหวัดกาญจนบุรี*. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ภาคิน สีสุธรรม. (2560). *การพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจสถานีตำรวจภูธรนนทบุรี ตามหลักสูตรพุทธบูรณาการ* (ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา) พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.